

جایگاه دوزخیان در قرآن

(همراه با: تفسیر آیات، شرح واژه‌های قرآنی، و قواعد دستوری زبان عربی)

مؤلف:

صادق محرابیان

(مدرس دانشگاه تهران - یه م)

سرشناسه: محرابیان، صادق، ۱۳۴۲-

عنوان و نام پدیدآور: جایگاه دوزخیان در قرآن همراه با تفسیر آیات، شرح واژه‌های قرآنی و

قواعد دستوری زبان عربی / صادق محرابیان.

مشخصات نشر: ایلام: انتشارات زانا، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۲۱۶ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۰۶-۸۷-۹

وضعیت فهرست‌نویسی: فیفا

موضوع: دوزخیان - جنبه‌های قرآنی

موضوع: گناه (اسلام) - جنبه‌های قرآنی

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ م ۳ ۸۶۲ د/۴ BP۱۰۴

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۹۴۵۱۰

جایگاه دوزخیان در قرآن

همراه با تفسیر آیات، شرح واژه‌های قرآنی و قواعد دستوری زبان عربی

صادق محرابیان

طرح جلد: قدرت ملکی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۰۶-۸۷-۹

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۵

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

نشانی ناشر: ایلام، خیابان عاشورا، کوچه‌ی سوم. تلفن: ۰۹۱۸۳۴۱۲۴۵۴

فهرست مطالب

۱۵	 مقدمه:
۱۵	 شیوه‌های تربیتی قرآن:
۱۵	 ضرورت وجود جهنم:
۱۶	 برخی ویژگی‌های عذاب‌های جهنم:
۱۸	 توصیف جهنم از زبان جبرئیل:
۱۹	 دنیا و آخرت بر احادیث:
۲۳	 ویژگی‌های این کتاب:
۲۵	 فصل اول: دورنمایی از عذاب‌ها، رنج‌ها و مناظر دلخراش جهنم
۲۶	 گزارش اول (سوره واقعه):
۳۴	 گزارش دوم (سوره نبأ):
۴۱	 گزارش سوم (سوره ص):
۴۶	 گزارش چهارم (سوره زُخْرُف):
۵۰	 گزارش پنجم (سوره مَطَفِّفِین):
۵۴	 گزارش ششم (سوره صافات):
۵۸	 گزارش هفتم (سوره ابراهیم):
۶۰	 گزارش هشتم (سوره حجر):
۶۲	 شیطان از چه راه‌هایی انسان را گمراه می‌کند؟
۶۴	 گزارش نهم (سوره ابراهیم):

- گزارش دهم (سوره اِسرائ) ۶۶
- گزارش یازدهم (سوره اُعراف) ۷۰
- گزارش دوازدهم (سوره اعراف) ۷۴
- گزارش سیزدهم (سوره یونس) ۷۶
- سنت الهی تفاوت در پاداش و کیفر: ۷۶
- گزارش چهاردهم (سوره هود) ۷۸
- گزارش پانزدهم (سوره کهف) ۷۹
- گزارش شانزدهم (سوره غاسیه) ۸۳
- گزارش هفدهم (سوره فرقان) ۸۷
- گزارش هیجدهم (سوره حج) ۸۹
- گزارش نوزدهم (سوره انسان) ۹۱
- گزارش بیستم (سوره حاقه) ۹۳
- یک داستان عبرت انگیز در باره از دست رفتن قدرت و ثروت! ۹۵
- گزارش بیست و یکم (سوره دخان) ۹۹
- گزارش بیست و دوم (سوره آل عمران) ۱۰۳
- گزارش بیست و سوم (سوره تحریم) ۱۰۴
- گزارش بیست و چهارم (سوره زمر) ۱۰۶
- گزارش بیست و پنجم (سوره مریم، سوره الرّحمن) ۱۰۸
- گزارش بیست و ششم: (سوره اُعراف، سوره عنکبوت) ۱۱۰
- گزارش بیست و هفتم (سوره مؤمنون، سوره روم، سوره غافر) ۱۱۲
- گزارش بیست و هشتم (سوره نساء) ۱۱۴

- فصل دوم: دوزخ جایگاه چه کسانی است؟ ۱۱۷
۱. کافران: ۱۱۸
- نکته: فعل های باب تفعیل ۱۱۹
- نکته: اسم فاعل ۱۲۰
۲. مدعیان الوهیت و خدایی: ۱۲۱
- نکته: اسم تفضیل ۱۲۲
۳. مشرکان: ۱۲۳
۴. منافقان: ۱۳۰
- نکته: ضمیرهای متصل منوعی ۱۳۱
- نکته بلاغی: تَهَكُّم ۱۳۳
- نکته اول: صفت مُشَبَّه ۱۳۳
- نکته دوم: فعل آینده یا مستقبل ۱۳۴
- درکات جهنم: ۱۳۵
۵. بیت پرستان: ۱۳۷
- نکته: مضارع منفی ۱۳۷
۶. تکذیب کنندگان آیات الهی: ۱۳۸
- نکته: چگونگی ساختن فعل نهی ۱۳۹
۷. مخالفت کنندگان با خدا و رسول: ۱۴۱
- نکته: فعل مضارع مجزوم ۱۴۲
- علامت جزم در فعل مضارع ۱۴۳
۸. تکذیب کنندگان قیامت: ۱۴۵

- نکته اول: حروف قسم ۱۴۵
- نکته دوم: نون تأکید ۱۴۵
۹. مال یتیم خواران: ۱۴۶
۱۰. رباخواران: ۱۴۷
۱۱. ستمگران: ۱۴۹
- نکته: اسم مکان و اسم زمان ۱۵۰
۱۲. وابستگان به ستمکاران: ۱۵۲
۱۳. تجاوزکاران: ۱۵۳
- نکته: اسم مُبالغه (صیغه مال) ۱۵۴
- مهم ترین وزن های اسم مُبالغه ۱۵۵
۱۴. آدمکشان: ۱۵۶
- نکته: ضمائر مُفَصِّل مفعولی ۱۵۷
۱۵. زراندوزان: ۱۵۹
- نکته: ماضی استمراری ۱۶۱
- نکته بلاغی: تَهْکُم ۱۶۰
۱۶. مستکبران: ۱۶۱
- نکته: فعل معلوم و فعل مجهول ۱۶۳
۱۷. اسراف کنندگان: ۱۶۷
- نکته: ماضی نقلی ۱۷۰
۱۸. ریشخند کنندگان: ۱۷۱
۱۹. بدکاران: ۱۷۱

۲۰. ناسپاسان : ۱۷۴
- نکته : باب افعال ۱۷۵
۲۱. دروغ پردازان : ۱۷۸
- نکته : حال مفرد ۱۸۰
- دروغگویی در روایات اسلامی : ۱۸۰
۲۲. بی نمازان : ۱۸۱
۲۳. پیمان شکنان : ۱۸۳
۲۴. خودداری کنندگان از اطعام : ۱۸۵
۲۵. ناامیدان از رحمت خداوند : ۱۸۷
۲۶. ریاکاران : ۱۸۸
- ریا در احادیث اسلامی : ۱۸۹
- فصل سوم : نام‌ها و صفات بهشت، - هنم و آخرت ۱۹۱
- الف - نام‌ها و صفات بهشت : ۱۹۲
۱. جَنَاتُ عَذْن : ۱۹۲
۲. جَنَاتُ الْفِرْدَوْس : ۱۹۲
۳. جَنَاتُ الْمَأْوَى : ۱۹۳
۴. جَنَاتُ النَّعِيم : ۱۹۳
۵. جَنَّةُ الْخُلْد : ۱۹۳
۶. جَنَّةُ عَالِیة : ۱۹۳
۷. الدَّارُ الْآخِرَة : ۱۹۳
۸. دارُ السَّلام : ۱۹۴

٩. دارُ القرار (سرای ماندن): ١٩٤
١٠. دارُ المتقين: ١٩٤
١١. رَوَاضَاتُ الْجَنَّاتِ: ١٩٥
١٢. الفِرْدَوْسُ: ١٩٥
١٣. دارُ المَقَامَةِ: ١٩٥
- ب- نام‌ها را در صافات دوزخ: ١٩٥
١. بِئْسَ الْقَرَارُ: ١٩٥
٢. بِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرَدُ: ١٩٦
٣. الْجَحِيمُ: ١٩٦
٤. جَهَنَّمَ: ١٩٧
٥. الْخَطْمَةُ: ١٩٧
٦. دارُ البوار: ١٩٧
٧. دارُ الخُلْدِ: ١٩٧
٨. دارُ الفاسقين: ١٩٧
٩. سَعِيرُ: ١٩٨
١٠. سَقَرُ: ١٩٨
١١. السُّمُومُ: ١٩٩
١٢. سُوءُ الدَّارِ: ١٩٩
١٣. لُظَى: ١٩٩
١٤. النَّارُ: ١٩٩
١٥. هَاوِيَّةُ: ١٩٩

- ج. نام‌های قیامت در قرآن: ۲۰۰
۱. غَاشِيَةٌ: ۲۰۰
۲. سَاعَةٌ: ۲۰۰
۳. قَارِعَةٌ: ۲۰۱
۴. يَوْمُ الدِّينِ: ۲۰۱
۵. يَوْمَ يَأْتِيَنَّهُ (روزی که او (خدا) را ملاقات می‌کنند): ۲۰۱
۶. يَوْمُ الْجَمْعِ: ۲۰۲
۷. يَوْمُ الْحِسْرَةِ (روز آفتوس خوردن): ۲۰۳
۸. يَوْمُ الْفَصْلِ (روز جدایی): ۲۰۳
۹. يَوْمُ عَقِيمٍ (روز نازا): ۲۰۴
۱۰. يَوْمٌ عَظِيمٍ (روز بزرگ): ۲۰۵
۱۱. يَوْمَ تَبْلَى السَّرَائِرُ: ۲۰۵
۱۲. يَوْمُ الْآزِفَةِ (روز نزدیک): ۲۰۶
۱۳. يَوْمُ الْمَوْعُودِ (روز وعده داده شده): ۲۰۶
۱۴. يَوْمُ الْقِيَامَةِ: ۲۰۷
۱۵. يَوْمٌ مَشْهُودٌ: ۲۰۸
۱۶. يَوْمُ التَّلَاقِ (روز دیدار، روز ملاقات): ۲۰۸
۱۷. يَوْمُ التَّغَابُنِ (روز احساس حسرت): ۲۰۹
۱۸. عَبَسَ (در هم کشیده): ۲۱۰
۱۹. الطَّامَةُ الْكُبْرَى (حادثه بزرگ): ۲۱۰
۲۰. دَارُ الْبَقَاءِ (سرای ماندگاری): ۲۱۱

۲۱. دارُ الحَيَوانِ (سرایِ زندگی حقیقی) ۲۱۱

۲۲. دارُ الحَقِّ (سرایِ حق) ۲۱۱

منابع و مأخذ: ۲۱۳

www.ketab.ir

شیوه‌های تربیتی قرآن:

قرآن مردم را به دو شیوه «ترغیبی» و «تحدیری» به سوی هدایت و سعادت در دنیا و آخرت فرا می‌خواند. گاهی مردم را با توصیف بهشت و نعمت‌های بی پایان آن، به حوی «ایمان»، «احسان» و «عدالت» و «پارسایی» تشویق می‌نماید؛ و گاهی با برشمردن ذاب‌ها و رنج‌های دوزخ، مردم را از در افتان در مسیر «کفر» و «بدی» و «بی‌عدالتی»، «ناپاکی» و سرانجام شوم کردارشان بر حذر می‌دارد. همان گونه که در آیات بسیاری می‌خوانیم که پیامبر «بشیر» و «نذیر» یعنی «بشارت دهنده» و «بیم‌کننده» است. یکی از مصادیق «انذار» وعید جهنم به کافران و مشرکان و گناهکاران است. و یکی از مصادیق «بشارت» وعده‌ی بهشت به نیکوکاران و صالحان و ابرار است.

ضرورت وجود جهنم:

لازمه‌ی برهان عدل الهی و نیز مقتضای عقل است که سزایی دیگر برای پاداش و کیفر وجود داشته باشد. همان گونه که می‌دانیم در این جهان انسان‌ها در انتخاب و انجام کارهای خوب و بد آزادند، از یک سو کسانی یافت می‌شوند که تمام عمر خود را صرف عبادت خدا و خدمت به بندگان او می‌کنند. از سوی دیگر، تبهکارانی دیده می‌شوند که برای رسیدن به هوس‌های شیطانی خود بدترین و زشت‌ترین گناهان را مرتکب می‌شوند؛ و اساساً هدف از آفرینش انسان در این جهان و مجهز ساختن او به گرایش‌های متضاد و به نیروی اراده و انتخاب، و به انواع شناخت‌های عقلی و نقلی، و فراهم کردن زمینه برای رفتارهای گوناگون

و قرار دادن وی بر سر دو راهی‌های حقیقت و باطل و خیر و شر همین است که انسان در معرض آزمایش‌های بی‌شمار، واقع شود و مسیر تکامل خود را با اراده و اختیار برگزیند تا به نتایج اعمال اختیاری و پاداش و کیفر آن برسد.

اما می‌بینیم که در این جهان، نیکوکاران و تبهکاران به پاداش و کیفری که در خور اعمالشان باشد، نمی‌رسند و چه بسا تبهکارانی که از نعمت‌های بیشتری برخوردار بوده و هستند؛ و اساساً زندگی دنیا ظرفیت پاداش و کیفر بسیاری از کارها را ندارد. مثلاً پاداش بسیاری از اعمال مانند شهادت در راه خدا، در دنیا امکان پذیر نیست؛ و همچنین پاداش کسی که کارهای نیک فراوانی دارد و به جمع زیادی از انسان‌ها خدمت کرده است، با توجه به عمر محدودی که دارد، میسر نیست؛ و یا کسی که هزاران شخص بی‌گناه را به قتل رسانیده است نمی‌توان او را جز یک بار، قصاص کرد و قطعاً بار جنایاتش بی‌کیفر می‌ماند در صورتی که مقتضای عدل الهی این است که هر کس که بدترین کار خوب یا بدی انجام دهد به نتیجه اعمال خود برسد^۱

برخی ویژگی‌های عذاب‌های جهنم:

جهنم (دوزخ)، جایگاه کافران و منافقانی است که هیچ نور ایمانی در دل‌هایشان وجود ندارد،^۲ و گنجایش آن، چنان است که پس از در بر گرفتن همه‌ی تبهکاران، باز هم «هَلْ مِنْ مَزِيدٍ» می‌گوید!^۳

شعله‌های آتش از هر سو زبانه می‌کشد و صدای گوش خراش و خشم آلود آن‌ها بر وحشت و اضطراب می‌افزاید،^۴ قیافه‌ها عبوس و در هم کشیده و سیاه و

۱. جهنم کمینگاه بزرگ، ص ۲۱-۲۰ با اندکی تصرف

۲. سوره نساء (۴)، آیه ۱۴۰: «إِنَّ اللَّهَ يُجَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا»

۳. سوره ق (۵۰)، آیه ۳۰: «يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلْ امْتَلَأْتَ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ»

چروکیده است،^۲ و حتی در چهره‌ی فرشتگان دوزخ هم، اثری از مهر و عطوفت و نرمی دیده نمی‌شود.^۳

دوزخیان با غل و زنجیر و بندهای آهنین، بسته شده‌اند^۴ و خودشان آتش گیره و هیزم آند،^۵ بر سر و روی تبهکاران، آب جوشان می‌ریزند که اندرون آنان را نیز ذوب می‌کند^۶ و هرگاه از فرط عطش و التهاب، درخواست آب کنند، آب داغ و آلوده و گندیده‌ای به آنان داه می‌شود که آن را با حرص و ولع می‌نوشند.^۷

بار دیگر، درخواست مرگ می‌کنند و جواب می‌شنوند که شما برای همیشه در دوزخ بمانید،^۸ و هرچه پوست بدنشان بسوزد بار دیگر پوست نو و تازه می‌روید و عذابشان ادامه می‌یابد.^۹

۱. سوره هود (۱۱)، آیه ۱۰۶: فَأَمَّا الَّذِينَ سَقَوْا فِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ.
۲. سوره مؤمنون (۲۳)، آیه ۱۰۴: تَلْفَحُ رُبُّهُمْ النَّارَ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ.
۳. سوره تحریم (۶۶)، آیه ۹۱: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَتَنْتَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ.
۴. سوره رعد (۱۳)، آیه ۵: وَإِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ إِذْ كُنَّا رَبُّكَ رَبُّنَا لَبِى خَلْقٍ جَدِيدٍ أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.
۵. سوره فرقان (۲۵)، آیه ۱۳: إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ وَلَهَا وَارِدُونَ.
۶. سوره حج (۲۲)، آیات: هَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُؤُوسِهِمُ الْحَمِيمُ • يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ.
۷. سوره یونس (۱۰)، آیه ۴: وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ. سوره كهف (۱۸)، آیه ۲۹: إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا.
۸. سوره زخرف (۴۳)، آیه ۷۷: وَتَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَأْكُونُونَ.

توصیف جهنم از زبان جبرئیل:

«روزی رسول خدا (ص) در حالی که نشسته بودند جبرئیل با حالتی افسرده و محزون بر پیامبر نازل شد، پیامبر (ص) به جبرئیل گفت: ای برادرم جبرئیل چرا تو را محزون و افسرده خاطر می‌بینم؟

گفت: چگونه افسرده نباشم در حالی که نفخ‌های (ذم‌های) جهنم امروز تمام شده.

پیامبر (ص) فرمود: نفخ‌های جهنم چیست؟

گفت: خداوند امر کرد هزار سال آتش جهنم را دمیدند تا این که سرخ شد. سپس هزار سال دمیدند تا این که سفید شد و هزار سال دمیدند تا این که سیاه شد و اکنون سیاه و تاریک است و تا یک سالای تاریکی است.

ای محمد! اگر یک حلقه از آتش سه ای آتشین که طولش هفتاد ذراع (حدود ۳۵ متر) است آب کوه‌های دنیا نهد هیچ کوه‌ها از شدت گرمای آن ذوب می‌شوند و اگر یک قطره از زقوم و ضریع در تمام آب‌های اهل دنیا بیندازند همه‌ی اهل دنیا از بدبویی و گندیدگی او هلاک خواهند شد.^۳

امام خمینی (ره) در کتاب چهل حدیث خود بعد از نقل این حدیث می‌فرماید:

۱. سوره نساء (۴)، آیه ۵۶: **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ**.

۲. اشاره به سوره حاقه (۶۹)، آیه ۳۲: **ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ**.

۳. جهنم کمینگاه بزرگ، ص ۲۵-۲۶، چهل حدیث، حدیث اول، ص ۲۱-۲۲.

«ای عزیزان! امثال این حدیث شریف بسیار است، و وجود جهنم و عذاب الیم آن از ضروریات جمیع ادیان و واضحات برهان است، و اصحاب مکاشفه و ارباب قلوب در همین عالم نمونه آن را دیده اند.

درست تصوّر و تدبّر کن در مضمون این حدیث کمرشکن، آیا اگر احتمال صحت هم بدهی، نباید مثل دیوانه‌ها سر به بیابان بگذاری؟ چه شده که ما این قدر در خواب غفلت و جهالتیم؟ آیا ملکی مثل رسول الله و جبرئیل بر ما نازل شده و ما را از عذاب خدا، ایمن کرده؟ با این که رسول خدا و اولیاء او تا آخر عمر هم از خوف خدا، قرار و خواب و خوراک نداشتند. علی بن الحسین (ع) امام معصوم، گریه‌ها و زاری‌هایش در مناجات و عجز و ناله‌هایش دل را پاره پاره می‌کند. ما را چه شده که هیچ حال کرده در محضر ربوبیت این قدر هتک حرّمت و نوامیس الهی را می‌کنیم؟ ای وای بر ما، و بر غفلت ما، وای بر ما و بر شدت سکرّات موت ما، وای بر حال ما در برزخ و سستی‌های آن، و در قیامت و ظلمت‌های آن، ای وای بر حال ما در جهنم و عذاب‌های آن»^۱

دنيا و آخرت در احادیث:

۱. رسول الله (ص): اعظم الناس همًا، المؤمن اُلمُّ بِأَمْرِ دُنْيَاہُ وَ أَمْرِ آخِرَتِهٖ^۲: با همت‌ترین مردم، مؤمن است که به کار دنیا و آخرتش اشتغال می‌ورزد.
۲. الإمام علی (ع): خیارکم من لَمْ يَدْعُ آخِرَتَهٗ لِدُنْيَاہُ، وَ لَا دُنْيَاہُ لآخِرَتِهٖ^۳: بهترین شما کسی است که آخرتش را به خاطر دنیایش فرو نگذارد و دنیایش را به خاطر آخرتش.

۱. جهنم کمینگاه بزرگ، ص ۲۶-۲۷. چهل حدیث، حدیث اول، ص ۲۲-۲۱.

۲. دنیا و آخرت از نگاه قرآن و حدیث ج ۱، ص ۱۰۴.

۳. همان، ج ۱، ص ۱۰۶.

۳. الإمام الصادق (ع): إِنَّكُمْ فِي آجَالٍ مَقْبُوضَةٍ، وَ أَيَّامٌ مَعْدُودَةٌ، وَ الْمَوْتُ يَأْتِي بَغْتَةً، مَنْ يَزْرَعُ خَيْرًا يَحْصُدْ غِبْطَةً، وَ مَنْ يَزْرَعُ شَرًّا يَحْصُدْ نَدَامَةً، وَ لِكُلِّ زَارِعٍ مَا زَرَعَ؛ شما در عمرهایی به سر آمدنی و روزهای چند به سر می‌برید و مرگ، ناگاه فرا می‌رسد. هرکه نیکی بکارد، شادی می‌درود، و هرکه بدی بکارد، پشیمانی درو می‌کند. هر کشتگری آن دروید که کاشت.

۴. عیسی (ع): إِنَّ الدُّنْيَا خُلِقَتْ مَزْرَعَةً تَزْرَعُ فِيهَا الْعِبَادُ الْحُلُوفَ وَ الْمُرَّ وَ الشَّرَّ وَ الْخَيْرَ، وَ الْخَيْرُ لَهُ مَنَافِعُهُ يَوْمَ الْحِسَابِ، وَ الشَّرُّ لَهُ عَنَاءٌ وَ شَقَاءٌ يَوْمَ الْخَصَادِ؛ دنیا، کشتزاری آفریده شده است که بندگان در آن، شیرینی و تلخی، بدی و خوبی می‌کارند. خوبی، در روز حسابرسی، فرجامی سودمند دارد و بدی در روز درویدن، رنج و شقاوت به بار می‌شاند.

۵. رسول الله (ص): الْمُؤْمِنُ يَتَزَوَّدُ، وَ الْكَافِرُ يَتَمَتَّعُ؛ مؤمن، توشه فراهم می‌کند و کافر به کامجویی می‌گذراند.

۶. الإمام علي (ع): عَجِبْتُ لِمَنْ عَرَفَ أَنَّهُ مُتَقَلِّبٌ عَنِ دُنْيَاهُ، كَيْفَ لَا يَحْسِنُ التَّزَوَّدَ لِأَخْرَاجِهَا؛ در شگفتم از کسی که می‌داند از دنیا منقلب می‌شود، چگونه برای آخرتش توشه فراهم نمی‌آورد!

۷. رسول الله (ص): ثَلَاثٌ خِصَالٌ يُدْرِكُ بِهَا خَيْرُ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ: الشُّكُّ عِنْدَ النُّعْمَاءِ، وَ الصَّبْرُ عِنْدَ الضَّرَاءِ، وَ الدُّعَاءُ عِنْدَ الْبَلَاءِ؛ سه خصلت است که با آن‌ها خیر دنیا و

۱. همان، ج ۱، ص ۱۰۸

۲. همان، ج ۱، ص ۱۰۸

۳. همان، ج ۱، ص ۱۱۰

۴. همان، ج ۱، ص ۱۱۴

۵. همان، ج ۱، ص ۱۹۸

آخرت به دست می‌آید: سپاسگزاری در هنگام نعمت و برخورداری، شکیبایی در هنگام سختی، و دعا در هنگام بلا و گرفتاری.

۸. رسول الله (ص): مِنْ عِلَامَاتِ الشَّقَاءِ: جُمُودُ الْعَيْنِ، وَ قَسْوَةُ الْقَلْبِ، وَ شِدَّةُ الْجِرْصِ فِي طَلَبِ الدُّنْيَا، وَ الْإِصْرَارُ عَلَى الذَّنْبِ؛ از نشانه‌های شقاوت‌اند: خشکی چشم، قساوت قلب (سنگدلی)، آزمندی شدید در طلب دنیا، پافشاری در انجام گناه.

۹. الإمام جعفر (ع): مَنْ بَاغَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَا خَسِرَهُمَا؛ هر که آخرتش را به دنیایش بفروشد هر دوی آن‌ها را از کف می‌دهد.

۱۰. رسول الله (ص): أَزْهَدُ النَّاسِ مَنْ اجْتَنَبَ الْحَرَامَ؛ زاهدترین (پارساترین) مردم کسی است که از حرام دوری کند.

۱۱. الإمام علي (ع): مَنْ عَاقَبَ خِلَافَ الدُّنْيَا لَمْ يَغْتَرَّ مِنْهَا بِمُحَالَاتِ الْأَحْلَامِ؛ کسی که فریبکاری دنیا را بشناسد، فریب بریادهای به چ آن را نمی‌خورد.

۱۲. رسول الله (ص): أَفْضَلُ الزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا ذِكْرُ الْمَوْتِ؛ بهترین (عامل) پارسایی در دنیا، یاد مرگ است.

۱۳. رسول الله (ص): مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا كَمَا نَسِيَ أَخْذَكُمْ إِلَى الْيَمِّ فَأَدْخَلَ إصْبَعَهُ فِيهِ، فَمَا خَرَجَ مِنْهُ فَهِيَ الدُّنْيَا؛ دنیا در برابر آخرت، فطامان است این است که فردی

۱. همان، ج ۱، ص ۴۱۲

۲. همان، ج ۱، ص ۴۴۶

۳. همان، ج ۲، ص ۴۴

۴. همان، ج ۲، ص ۱۴۰

۵. همان، ج ۲، ص ۱۴۸

۶. همان، ج ۲، ص ۲۶۰

از شما به کنار دریا برود و انگشتش را در آن فرو بُرد، آن چه از دریا بیرون می آید، همان دنیا است.

۱۴. الإمام علي (ع): عَجِبْتُ لِعَامِرٍ دَارِ الْفَنَاءِ، وَ تَارِكِ دَارِ الْبَقَاءِ^۱: در شگفتم از کسی که سرای نیستی را آباد می کند و سرای ماندگاری را فرو می گذارد.

۱۵. الإمام علي (ع): احْذَرْ كُلَّ قَوْلٍ وَ عَمَلٍ يُؤَدِّي إِلَى فَسَادِ الْآخِرَةِ وَ الدِّينِ^۲: پرهیز از هر گفتار و کرداری که به تباهی آخرت و دین، می انجامد.

۱۶. رسول الله (ص): اَعْمَلْ لِدُنْيَاكَ كَأَنَّكَ تَعِيشُ أَبَدًا، وَ اَعْمَلْ لِآخِرَتِكَ كَأَنَّكَ تَمُوتُ غَدًا^۳: برای دنیایت چنان کار کن که گویی تا ابد زنده می مانی، و برای آخرت چنان کار کن که گویی همین فردا خواهی مُرد.

۱۷. الإمام علي (ع): لَا تَسْنُفْ وَ تَنْتَبِجُوا الْآخِرَةَ بِغَيْرِ الْعَمَلِ، وَ يَرْجِي التَّوْبَةَ بِطُولِ الْأَمَلِ^۴: از آن کسانی مباش که بدون عمل، به آخرت چشم امید بسته اند و بر اثر آرزوی دراز، توبه را به تأخیر می افکند.

۱۸. الإمام علي (ع): مَنْ حَرَصَ عَلَى الْآخِرَةِ مَاتَ، مَنْ حَرَصَ عَلَى الدُّنْيَا هَلَكَ^۵: هرکس حریص آخرتش باشد، آن را به دست می آورد، و هرکس برای دنیا حریص بزند، نابود می شود.

۱۹. الإمام علي (ع): عُدُّوا مَرْضَاكُمْ وَ اشْهَدُوا جَنَائِزَكُمْ وَ زُورُوا مَوْتَكُمْ، فَإِنَّ ذَلِكَ يَذْكُرْكُمْ الْآخِرَةَ^۱: از بیمارانتان عیادت کنید و در تشییع - راه هایتان شرکت

۱. همان، ج ۲، ص ۲۶۶

۲. همان، ج ۲، ص ۳۰۲

۳. همان، ج ۲، ص ۳۰۶

۴. همان، ج ۲، ص ۳۱۲

۵. همان، ج ۲، ص ۳۲۲

کنید و به زیارت قبور مردگانتان بروید؛ زیرا که این کارها شما را به یاد آخرت می‌اندازد.

۲۰. رسول الله (ص): شَرُّ النَّاسِ مَنْ بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَا، وَ شَرُّ مَنْ ذَلِكَ مَنْ بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَا غَيْرِهِ^۲: بدترین مردم، کسی است که آخرتش را به دنیایش بفروشد، بدتر از او، کسی است که آخرت خویش را برای دنیای دیگری بفروشد.

ویژگی‌های این کتاب:

الف. نخست آیات مربوط به دوزخ، با استفاده از کتاب‌های گرانسنگ «المعجم المفهرس لالفاظ القرآن الکریم» و «مفتاح المیزان» از لابلاي سور قرآن گردآوری گردید.

ب. با بهره‌گیری از «ناسر» «الجزان» و «مجمع البیان» و «الکشاف» و «نمونه» و «نوبن» و «التفسیر المعین» و تفاسیر دیگر به شرح مختصر آیات پرداخته شد.

ج. آیات مورد نظر را با استفاده از ترجمه‌های گوناگون قرآن از جمله: ترجمه: «محمد مهدی فولادوند»، «بهاء الدین خرمشاهی»، «سیدعلی موسوی گرمارودی»، «ابوالفضل بهرام‌پور» به فارسی برگزیده شده. گاهی برای ترجمه‌ی یک آیه از ترجمه‌های گوناگون استفاده شد تا بهترین ترجمه از آیه‌ی مورد نظر به دست آید.

د. توصیف‌های قرآن را از «دوزخ» تحت عنوان «گزارش» آورده‌ایم.

ه. برخی واژه‌های قرآنی را با استفاده از فرهنگ‌های قرآنی و تفاسیر به فارسی ترجمه کرده‌ایم.

و. برخی واژه‌ها و تعبیر قرآنی به صورت عربی شرح داده شده‌اند، زیرا به نظر نگارنده در شرح واژه‌ها و تعبیر به عربی زیبایی خاصی وجود دارد؛ و این بخش برای آشنایان به زبان عربی بسیار مفید و لذت بخش خواهد بود. از سویی این کار سبب خواهد شد، دستداران زبان عربی با این گونه منابع آشنا شوند.

ز. شرح واژه‌ها: در فصل دوم برخی از افراد و گروه‌های که مستحق دوزخ هستند، نام داده شده‌اند، و آیاتی از قرآن در باره‌ی آنان آورده شده است، و پس از ترجمه آیات، به شرح و توضیح واژه‌های قرآنی پرداخته شده است.

ح. قواعد دستوری: در همین فصل دوم کتاب، به برخی نکات دستوری، اشاره شده است تا خواننده بهتر بتواند معنی و مفهوم آیات قرآنی را دریابد. برای همه پارسایان و مؤمنان از ایرد منان سرانجام نیک خواستارم.